

ÎN CĂUTAREA LUI BRÂNCUȘI

Gl. Lt. Dr. Grigore STAMATE

Fiecare dintre noi, din momentul în care începe să conștientizeze ce se întâmplă în jur, își alegea un model, un exemplu, un prototip al său, după care să se orienteze în perspectivă. Un reper ideal de viață, după ale cărui capacități să-și coordoneze propriile caracteristici. Respectiv, acele calități deosebite, în care divinitatea – dacă apreciază că este cazul – picură un strop de har, pe care ne place să-l numim înțelepciune.

Nu știu în ce măsură Dumnezeu m-a binecuvântat cu înțelegerea sa, dar din primii ani ai copilăriei, când învățătorul Alexe Călugăru ne-a vorbit despre marele sculptor gorjean, Constantin Brâncuși – fără să pricep, cumva, ce înseamna a fi „sculptor” și să pronunț corect termenul – am simțit cum în căpșorul năpădit de ineditul informației mi se instalase o feerie aparte. O priveliște de basm, în poiana căreia cuvintele ardente ale bunului dascăl scânteiau și-n în mine, mistuind în adânc.

GRIGORE STAMATE

STEJARUL TINERETII MELE

EDITURA ANIOMA PRINT

Vorbea frumos, vorbea cu mult patos învățătorul nostru, avea o intonație pătrunzătoare, ca de apostol, vâlvurind fermecător printre circumvoluțiunile noastre în formare.

Întreaga clasă a patra de la școala din Stejaru (un sat din danie voievodală, așezat pe malul drept al Jiului), până deunăzi gălăgioasă, încremenise pe masa unei tăcerii, dincolo de care imaginile se răsuceau atipic printre modulele coloanei fără de sfârșit, pe care nu o văzusem niciodată.

Așa s-a petrecut primul meu contact cu geniul unei personalități, peste a cărei fotografie, agățată de colțul unei hărți, dascălul îngemăna clepsidre virtuale și dăltuia trepte în scară spre cerul, care numai se presupunea. Atât și nimic mai mult; poate, doar acea reflecție de tip senzorial, care – firesc ori nu – m-a urmărit până peste ani, cu senzații aparte, cărora nu le-am dat prea multă atenție.

Probleme absolut omenești și greuțâți inerente într-o familie greu încercată de nevoi, m-au îndepărtat de orice reprezentare.

O satisfacție mărunță și liniștită, fără de nicio detașare de normal, mă încerca atunci, când – după ploaie – frământam în lutul din buza ogașului de lângă casa noastră tot felul de figurine, fără să am un obiectiv anume, dar cu ochii țintă în mintea din care mă supraveghea un alt Brâncuși, închipuit. După care, ca și când cineva m-ar fi plesnit peste gând, orice urmă de Brâncuși mi s-a șters din memorie. Abia, când am luat

contact cu o parte din opera, care dă splendoare municipiului Târgu Jiu, reverberațiile din adânc au țâșnit ca dintr-un havuz prea îndelungat stăvilat, chiar dacă într-un alt fel.

Atunci, imediat după obținerea diplomei de bacalaureat, în părculețul de la intrarea în oraș dinspre Vâlcea, privind înspre infinitul uneia dintre lucrările reprezentative ale artei moderne, despre care se spune că alogeni ar fi dispus să fie smulsă din pedestal, mi-am propus – dacă nu pe urmele lui Brâncuși – să ajung în vreun fel la Paris, în citadela care i-a fost părinte drag strălucitului demiurg. Ca-ntr-un final, peste doar câțiva ani, să mi se îndeplinească visul. Am mers la Paris, nu pe jos, firește, ci cu avionul. Am călătorit în virtutea unor interese de serviciu, peste care cineva, de dincolo de priceperea mea, mi-a reactivat curiozitatea, dorința și nesațul. Lăcomia de a vedea, de a ști și de a percepe, chiar și așa, fără de nicio specializare, totul. Totul despre cel care a conferit artei sculpturale o altă viziune și un alt rost, iar mie un alt fel de orientare.

N-am reușit să mă acomodez decât cu o parte a exponatelor așezate cu o grijă deosebită din partea organizatorilor, în incinta Centrului Pompidou. Am revenit de câteva ori, când programul îmi permitea, și poposeam minute întregi în fața vreuneia dintre piesele, care impresionau vizitatorii. Iar, în lipsa maestrului, mă străduiam să le deslușesc tâlcul, să le observ schimbarea, care, de fiecare dată, mi se părea că altfel mi se arată. Chiar dacă, adesea, într-o interpretare simplistă, superficială și neavizată.

Astăzi, după o serioasă documentare în temă, aidoma lui Nicolae Titulescu – un titan al diplomației mondiale, cu origini în Gorj, după mama sa din Urdari – afirm, fără de nicio rețineră: Constantin Brâncuși, în domeniul său, a fost un adevărat zeu al creației, un întemeietor, nu numai al artei sculpturale moderne, ci și al unei filozofii de viață, de un specific cu totul aparte. Dar, și mai mult, a fost și va rămâne un luceafăr într-o imensă constelație de valori, în care mi-aș fi dorit să fiu un simplu grăunte de pulbere stelară.

Revenind la ce avea să-mi hărăzească Dumnezeu, într-un altfel de domeniu, am să încerc să redau, cât mai exact și, tot pe-atât de succint, prietenia mea cu un alt sculptor, unul fără de vreo atestare academică, dar cu o experiență de peste o mie de lucrări. Din simpla împrejurare, că împărtășea aceleași crez, ca și mine, în privința inegalabilului Brâncuși și a Gorjului natal.

Numele său, fără prea multă notorietate în țară, dar cu largă recunoaștere peste hotare, a fost Pierre Georgesco Dedy, pentru Occident și Petre Georgescu Dedy, pentru România.

Un tânăr remarcabil pentru vârsta de nici douăzeci de ani, când i-a sculptat pe George Enescu, pe Emil Racoviță și pe C. I. Parhon. După care s-a lansat peste hotare, continuând cu marchizul Armand de Gontaut Biron, președintele Festivalului internațional George Enescu, în ediția din 1958, pe Charles de Gaulle, pe cei din familia princiară Monaco, pe fiul lui J. F. Kennedy, pe regele Belgiei, pe Picasso (cu care era prieten), pe un maharadjah al Indiei și pe foarte multe dintre ilustrele personalități ale secolului trecut, din țară și din străinătate.

Un personaj, categoric, insignifiant pentru politicienii acelor vremii; dar, larg recunoscut și apreciat într-o serie de state occidentale și orientale. Ne-am întâlnit și ne-am împrietenit. Poate nu întâmplător, căci onorabilii săi părinți, l-au cunoscut îndeaproape pe tânărul Brâncuși, l-au primit în casa lor și l-au găzduit, după ce a fost izgonit de la biserica din vecinătate. Și, în continuare, l-au ajutat și i-au fost vizitatori la Paris, fără să se consemneze undeva despre interesul familiei lor pentru „Soarele Gorjului”, cum am înțeles, că îl gratulau. Este vorba despre familia Ludmila (fostă solistă a Operei Române, care a evoluat și la Scala din Milano) și Pascal Georgescu, arhitectul Bucureștilor din timpul lui Ion Antonescu, distinșii lor fii având de suportat, ulterior, rigorile unui regim dur și închisat, în care originea și trecutul contau mai mult decât valoarea omului.

Petre Georgescu Dedy – care se considera discipol al lui Brâncuși – dar pe care, mărturisesc, că nu-l va atinge nimeni în opera sa, într-o convorbire ocazională, mi-a destăinuit că are în proprietate formele originale, în care s-au turnat lucrările intitulate „Ziua” și „Noaptea”, pe care Brâncuși i le comandase „drosierului” (turnător în metale) său și m-a invitat acasă, ca să mi le prezinte. Astfel că, într-o bună zi, l-am vizitat pe Dedy în atelierul său. Aici, deși nu am observat nicio formă, dintre cele la care mă așteptam, am avut nespusa fericire să-mi delectez privirea cu replicile a două dintre variantele „Domnișoarei Pogany” – cea de „zi” și cea de „noapte” – pe care turnătorul în metale le executase, la solicitarea maestrului, în bronz. Le executase în trei exemplare, dintre care, am înțeles că două au fost înmânate lui Brâncuși, iar pe una dintre acestea, „drosierul” și o oprise, pentru orice eventualitate, fără de știrea maestrului.

„Exponatele acestea – îmi dezvăluia Petre Dedy – au fost executate din

același material, la aceeași matriță și în același timp cu cele înmânate lui Brâncuși și nu se detașează de valoarea celorlalte, decât prin lustru. Fiecare variantă, în parte, reprezintă complementaritatea celeilalte. După formă, tot ce se poate, ca una dintre versiuni să fie aidoma celei create în 1912, iar cealaltă să fie în corespondență cu versiunea creată în 1919. Mai ales că, din punct de vedere artistic, statuetele sunt realizate în varianta „zi-noapte”, fapt unic, care amplifică simbolistica, ca și semnificația gestului creativ al genialului Brâncuși”.

Acasă la Dedy, în corespondența familiei – într-una dintre vizitele, care au urmat – am observat o felicitare semnată de Brâncuși și adresată arhitectului Pascal Georgescu. La fel, una sau două fotografii ale lui Brâncuși cu Picasso și mai multe poze ale lui Picasso împreună cu Dedy. Și, cu toate că ansamblul muzeal al fostei familii Georgescu fascina prin frumusețea și valoarea atâtor sculpturi, statuete și tablouri originale, mintea mi-a rămas agățată de splendidele replici ale „Domnișoarei Pogany” și, nu știu de ce, refuza să se mai desprindă.

Până și Vasile Blendea – prietenul nostru comun gorjean – care nu s-a lăsat până nu a immortalizat momentul, în felul specific artei sale fotografice, pe care o stăpânea desăvârșit, a rămas surprins când mi-a observat încremenirea.

La întrebarea ce s-a întâmplat cu mine, n-am fost în stare să mă desprind din încheștarea, care mă țintuise, așa cum mi se întâmplase, nu o singură dată, la Paris.

Infinitul Brâncuși, încă o dată, mi se înstăpânise spiritual și mă îndruma cumva înspre o altă direcție, probabil, predestinată. Categorie, nu înspre sculptură; căci, la acea dată, eram depășit de orice încercare de convertire înspre un domeniu spre care nu aveam nicio înclinație. De urmare, am început să scriu și să aprofundez în tot ceea ce constituia „fondul Brâncuși”, în mai toate bibliotecile bucureștene. Am făcut-o cu mult drag și-ncă o fac, pofta aceea, de demult, dăinuie și mă ține strâns în mrejele sale; am multe de recuperat.

Așa mi-am petrecut vremea – cu pauze, ce-i drept – în căutarea lui Brâncuși, gorjeanul meu de suflet și călăuzitor din Ceruri al unui altfel de destin – despre care nu mai este cazul să detaliez – ca evit orice speculație. Dar, pe care, oricât aș fi de modest, îl consider – dacă nu, pe deplin satisfăcător – cel puțin onorant pentru ceea ce ar fi așteptat de la mine luceafărul artei sculpturale moderne, părinții, ca și comunitatea natală, pentru care am un respect nețărmurit.

În 19 februarie s-au împlinit 148 de ani de la nașterea celui care, printre atâtea capodopere, a dăruit acestui minunat popor impunătorul ansamblu de la Târgu Jiu, iar în 16 martie, ar trebui să comemorăm 67 de ani de la trecerea în eternitate a omului de geniu, care-și rezuma credința, truda și filozofia, în concepte atât de simple, dar de simbolistică și o măreție celeste:

„Nu am făcut niciodată nimic pentru vâlvă (...). Dimpotrivă, am înăbușit cu încăpățănare, pe cât mi-a stat în putință, orice soi de spectacol (...). Fiindcă gloria este poate cea mai mare înșelătorie pe care au inventat-o oamenii. Oamenii se iau pe ei înșiși chiar prea în serios. Ei vor mai întotdeauna să fie cineva!... Însă această glorie își bate joc de noi, atunci când ne tot ținem după ea, iar de îndată ce îi întoarcem spatele, ea este cea care... aleargă în urma noastră”.